

OBSAH

Autoři – 6
Poděkování – 8
Úvodem – 13
R. Karpaš
Vymezení území – 16

PRAVĚK A STŘEDOVĚK (DO POLOVINY 16. STOLETÍ)

PRAVĚK JIZERSKÝCH HOR (r)

Starší doba kamenná – paleolit, do 8000 př. n. l. – 20
Střední doba kamenná – mezolit, 8000–5500 př. n. l. – 20
Mladší doba kamenná – neolit, 5500–4000 př. n. l. – 20
Pozdní doba kamenná – eneolit, 4000–2000 př. n. l. – 21
Doba bronzová, 2000–750 př. n. l. – 21
Doba železná, 750 př. n. l. – počátek letopočtu – 22
Doba římská (starověk) a doba stěhování národů, poč. n. l. – 560 n. l. – 22
Počátky slovanského osídlení – 22

Příběh kamenných seker z Jizerských hor – 23
P. Šída, J. Prostředník

STŘEDOVĚKÉ FRÝDLANTSKO A JEHO OSÍDLENÍ – 26

V. Belling

Úvod – 26

Proces konstituování a územní konsolidace frýdlantského panství – 26
Frýdlantsko v Záhvozdu (před rokem 1253) – 26
Frýdlantsko mezi rozpadem Záhvozdu a příchodem Bibrštejnů (1253–1278) – 27
Frýdlantské panství v éře pánů z Bibrštejna (po roce 1278) – 28
Frýdlantské panství v politických sporech pánů z Bibrštejna – 33

Dějiny osídlení Frýdlantska ve středověku – 34
Slovanské osídlení Frýdlantska – 34
Příchod německého etnika – tzv. vrcholná kolonizace na Frýdlantsku – 36
Založení města Frýdlantu – 39
Vznik církevní organizace na Frýdlantsku – 40
Sociální struktura vesnic středověkého Frýdlantska – 41
Lenní šlechta na Frýdlantsku – 43

STŘEDOVĚKÉ OSÍDLENÍ NA ÚZEMÍ DNEŠNÍHO POLSKA – 46

S. Firszt

Administrativně správní vývoj slezské části Jizerských hor ve středověku – 46 (r)
Fünfhausen – zmizelé hradní léno na úpatí Jizerských hor – 47

Dějiny rodu Schaffgotschů v Dolním Slezsku – 48
S. Firszt

Renesanční zámek Stara Kamienica – 52
R. M. Luczyński

Hrad Świecie – 55

Hrad a zámek Gryf – 57

Hrad Chojnik – 59

STŘEDOVĚKÉ OSÍDLENÍ JIŽNÍ ČÁSTI HOR – 62

P. Šída, J. Prostředník

Závěr – 65

NEJSTARŠÍ KOMUNIKAČNÍ SÍŤ – 66

Vývoj komunikační sítě na Liberecku do 15. století – 66
J. Bock

Nejstarší cesty v Jizerských horách – 66

R. Karpaš, F. Padra

Cesta z Liberce do Frýdlantu – 67

Další cesty – 68

R. Karpaš

POČÁTKY LIBERCE A JEHO ROZVOJ ZA BIBRŠTEJNŮ (DO 1551) – 70

J. Bock

HORNOLUŽICKÉ ŠESTIMĚSTÍ JAKO SOUSED SEVERNÍCH ČECH – 72

J. Zdichynec

Žitava – 74

Zhořelec – 75

Löbau – 77

Lubaň – 78

ŠIRŠÍ OKOLÍ JIZERSKÝCH HOR ZA HUSITSKÝCH VÁLEK – 80 (r)

Situace ve Slezsku do roku 1428 – 81
Další vývoj – 82

OD HUSITSKÝCH VÁLEK DO POLOVINY 16. STOLETÍ – 86 (r)

Hraniční spory mezi Bibrštejnem a Donínem – 86
Období vlády Jiřího z Poděbrad – 86
Od nástupu Jagellonců do poloviny 16. století – 87

Bibrštejnové – 89

Hrad Hamrštejn – 90

Donínové – 92

GOTICKÁ ARCHITEKTURA A UMĚNÍ – 93

J. Schlesingerová

Gotická architektura – 93
Gotické sochařství a malířství – 95

Gotické památky na polské straně hor – 98 (r)

OD POLOVINY 16. STOLETÍ DO TRICETILETÉ VÁLKY

ČESKÁ STRANA HOR V PŘEDBĚLOHORSKÉ DOBĚ – 102

Selské nepokoje na Grabštejnku – 102 (r)

Smiřičti – 105

Redemové v Čechách – 106
Bedřich z Redernu – 106
Kryštof I. z Redernu – 107
Melchior z Redernu – 107
Redernský „policejní řád“ – 108
M. Svoboda
Kateřina z Redernu – 108 (r)
Kryštof II. z Redernu – 110

Hospodářský rozkvět za Redernů – 111

Zakládání dvorů – 111

Pivovarnictví – 112

Spory o várečné právo – 112

Textilní výroba – 113

Těžba nerostných surovin – 113

I. Rous

Doly Velkého a Malého Štolpichu – 115

I. Rous, J. Klomínský

Stavební aktivity – 117 (r)

Liberecký hejtmán Jáchym Ulrich z Rosenfeldu – 117

Stará liberecká radnice – 118

Zakládání nových sídel – 119

Školství a duchovní správa – 120

Christoph Demantius – 121

J. B. Sturz

UMĚNÍ V OBDOBÍ RENESANCE – 122

J. Schlesingerová

Městské stavby – 122

Renesanční sochařství a malířství – 125

Kostel Nalezení sv. Kříže ve Frýdlantu – 126

Hrad a zámek Frýdlant – 129

Zámek Liberec – 132

Grabštejn – 135

Renesanční památky na polské straně hor – 138 (r)

Kamenné kříže – 140

R. Bělohradský

TRICETILETÁ VÁLKA A PROTIREFORMACE

TRICETILETÁ VÁLKA JEJÍ DŮSLEDKY – 144 (r)

Celková situace před Bílou horou – 144

Severočeští šlechtici ve stavovském

povstání – 144

Kryštof z Redernu a stavovské povstání – 144
R. Anděl

Frýdlantské vévodství – terra felix – 146 (r)

První fáze rekatolizace – 146

Hospodářské proměny – 147

Sklonek vlády Albrechta z Valdštejna – 149

Johannes Kepler a Valdštejnovy

horoskopy – 149

Albrecht z Valdštejna – válečný podnikatel – 150

První polovina třicetileté války ve Slezsku – 152

Pokračování třicetileté války (1634–1648) – 153

Konečný účet války – 157

Nová pobělohorská šlechta – 157

Gallasové – 158

Des Foursové – 160

H. Skala

JIZERSKÉ HORY V DRUHÉ POLOVINĚ 17. STOLETÍ – 165

Soupis obyvatel podle víry – 165
R. Karpaš

Obraz společnosti, jak ho podává berní rula – 167

Pobělohorský exil v širších souvislostech – 168

J. Zdichynec

Exil z Českého království – 169

Osudy – 170

Rekatolizace a emigrace – 172 (r)

Jizerka, poslední výspa evangeliků – 174
R. Karpaš

Rekatolizace ve Slezsku – 176 (r)

Velká Jizera – 178

I. Rous, J. Stěhulková

Cesty k Velké Jizeře – 178

Velká Jizera na nejstarších mapách – 178

Valoni (Vlaši) a Velká Jizerská louka – 180

Podmínky na Velké Jizerské louce

v 16. a 17. století – 180

Pobělohorskí uprchlíci na Velké Jizerské

louce – 180

Stručně o dalším vývoji – 182

Nové osady a vsi ve Slezsku – 184 (r)

Globicova mapa frýdlantského panství – 186
I. Rous

Zánik lenní soustavy na Frýdlantsku – 189 (r)

Lenní statek Nová Ves – 191

POSTAVENÍ VENKOVSKÉHO LIDU A SELSKÉ REBELIE – 193 (r)

Příčiny povstání – 193

Robotní a další povinnosti poddaných – 193

Stížnosti poddaných – 194

Úloha robotní práce v zajištění provozu

vrchnostenských výrobních podniků

v 17. století – 194

P. Freiwilg

Selská rebelie – 196 (r)

První fáze povstání – 196

Vojenský zásah – 197

Další fáze selské rebelie – 200

Údlostí roku 1681 a dohra v následujících

letech – 202

Odkaz selských bouří – 204

Andreas Stelzig a jeho dolnošarpská

kovárna – 204

R. Karpaš

ZAKLÁDÁNÍ NOVÝCH VSÍ A OSAD V DRUHÉ POLOVINĚ

17. STOLETÍ – 205 (r)

SPRÁVA GALLASOVSKÝCH PANSTVÍ NA PŘELOMU

17. A 18. STOLETÍ – 208 (r)

Christian Platz z Ehrentalu – 208

RANÉ A VRCHOLNÉ BAROKO

BAROKNÍ ARCHITEKTURA DO POLOVINY 18. STOLETÍ – 212

A. Řičánková

Periodizace barokní architektury – 212

Charakter barokní architektury v době

Gallasů – 212

Architekti jizerskohorského baroka – 213
Marco Antonio Canevalle – 213

Franz Matz – 216

Jakub Schedel – 217

Johann Fogenauer – 218

Závěrem – 219

Kostel a klášter v Hejnicích – 220

Obecný úvod – 220

Nejstarší historie a středověký

kostel – 220

Luteráni versus mariánská úcta – 221

Barokní ambit kolem středověkého

kostela – 222

Uvedení františkánů do Hejnic a stavba

kláštera – 222

Novostavba barokního kostela – 224

Obnova počátkem 20. století – 227

Architekt kostela Tomáš Haffenecker

(1669–1730) – 228

Františkánský cyklus v hejnickém

klášteře – 229 (r)

BAROKNÍ MALÍŘSTVÍ – 230

M. Vondráčková, M. Jandlová Šošková

BAROKNÍ SOCHAŘSTVÍ – 240 (r)

Liberecký barokní klenot: mariánský sloup u kostela Nalezení sv. Kříže – 245

E. Cejnarová

Jan Nepomucký, prominentní světec

katolického nebe – 247

A. Řičánková

Život Jana Nepomuckého – 247

Posmrtný život Jana Nepomuckého a vznik

legendy – 247

Blahořečení, svatořečení a následné spory

o svatojánský princip – 247

Světceva ikonografie – 248

Sochy sv. Jana Nepomuckého v oblasti

Jizerských hor – 248

BAROKO NA SEVERNÍ STRANĚ JIZERSKÝCH HOR DO ROKU 1740 – 251 (r)

Cisterciácký areál v Cieplících

Šlaských – 252 (r)

HOSPODÁŘSTVÍ DO POLOVINY 18. STOLETÍ

PŘÍBĚH VZESTUPU: V HLAVNÍ ROLI TEXTIL – 258

P. Freiwilg

První polovina 18. století – příprava

ke skoku do modernity – 258

Vzpoua libereckých plátenických

tovaryšů – 259

Plátenické cechy v české části Jizerských

hor – 260

Frydlantsko, kraj plátnu zaslíbený – 262
Tkalcovský úrok – 262
Střet mezi venkovskými tkalci
a plátenickým cechem – 262
Nedatovaný návrh cechovních privilegií
plátenického cechu ve Frydlantu,
zpracovaný na základě generálního
řemeslnického patentu z roku 1731 – 262
Děřichovská anomálie – 263
O přízi a vřetenu – 264

Liberečtí soukeníci: když učen předčí
mistra – 264

Založení a počátky cechu – 264
Valdštejnské intermezzo – 265
Strážně cechu za prvních Gallasů – 265
Prvními v Čechách – 266
Tkalcovský stav – 266
Frydlantský soukenický cech – 267

Barvíři a postřiháči – 267
Postřiháči – 268
Barvíři – 268

Hrádecký azyl – nejstarší kartounka
v českých zemích? 269

PIVOVARY – ZÁKLAD EKONOMIKY VELKOSTATKU – 271

Pivovar ve Frydlantu – 272

Pivovar v Nové Vsi – 274

Pivovar Grabštejn – 275

Vrchnostenský pivovar v Liberci – 277
Obecní pivovar(y) – 277
Spor o várečné právo – 278
Vrchnostenský pivovar – 278
Přechod na parostrojní provoz a demolice
v osmdesátých letech 19. století – 279

Pivovar ve Smržovce – 280
Josef Grubner (1821–1885) – 281

HISTORIE PO ROCE 1740

VÁLKY O RAKOUSKÉ DĚDICTVÍ – 284 (r)

Slezské války 1740–1745 – 284

Sedmiletá válka 1756–1763 – 286
Bitva u Liberce – 287
Pokračování sedmileté války – 289

Clam-Gallasové – 292

TEREZIÁNSKÝ KATASTR – 294

P. Freiwillich
Dominikální majetek podle tereziánského
katastru – 298

Charakteristika panství v rustikálu
tereziánského katastru – uvedeny jen obce
v zájmové oblasti – 301

ZEMĚDĚLSTVÍ A ROBOTY V 18. STOLETÍ – 302

Slovníček pojmů – 302

Roboty na panství Smržovka v roce 1775 – 303

Některé aspekty hospodaření a robotní
práce na frydlantském panství – 304
Rostlinná výroba – 304
Živočišná výroba – 304
Struktura hospodaření na dvorech – 305
Zemědělské náčiní a práce při orbě, vláčení,
setí a senoseči ve druhé polovině
18. století – 306
Roboty – 307
Závěrem – 307

Zámecký dvůr ve Frydlantu – 309

Hospodářský dvůr Hajniště – 311

HLADOMOR 1771–1772 A SELSKÉ POVSTÁNÍ 1775 – 312

Počasí a sklízň 1769–71 – 312
Životní poměry a strava v době hladu – 312
Nemoci a úmrtí – 313
Opatření proti hladu a dopady
hladomoru – 313

Selské povstání 1775 – 314

Příčiny – 314
Průběh – 314
Z výslechového protokolu rychtáře
Václava Asmanna z Železného
Brodu – 315
Důsledky – 316
Rebelie očima vrchnostenských
úředníků – 316

VÁLKA O DĚDICTVÍ BAVORSKÉ – 318 (r)

Josef II. v severních Čechách – 321

TEREZIÁNSKO-JOSEFSKÉ REFORMY – 322

P. Freiwillich

Nejdůležitější reformy tereziánského
a tereziánsko-josefského období – 322
Josefské reformy – 323
Patent o zrušení nevolnictví – 324
Text patentu o zrušení nevolnictví – 324

TEXTILNÍ VÝROBA NA PRAHU NOVÉHO VĚKU – 325

Vrcholná éra libereckého soukenictví
1780–1812 – 325
Stabilní plátenictví – 325
Rostoucí soukenictví – 325
Nástup bavlny – 326
Manufaktury v Josefinině údolí – 327
Vliv textilní výroby na růst města – 328
Plátenictví v Jizerských horách ve světle
produkcčních tabel – 328
K. J. Czoernig o libereckém textilu
na přelomu 18. a 19. století – 329

Manufaktura Johanna Georga Bergerera – 329
Johann Georg Berger – 330 (r)
Odrážkový člunek – 332
P. Freiwillich
Guberniální zpráva stran udělení privilegia
továrně na sukno J. G. Bergerera
(dáno 25. října 1798) – 333

Janův Důl – manufakturní vesnice – 334

Franz Ulbrich – příběh vzestupu a pádu – 335

Weberův mlýn na bělidle – 337

Liberecké soukenické valchy – 338

Založení soukenického cechu
v Jablonci 1810 – 343
Plátenictví – 343
Andreas Kunze zvaný
Brechschmied – 343 (r)
Soukenictví – 344
P. Freiwillich

Stručně o textilní výrobě na slezské
straně hor – 346
I. Laborewicz

ZMĚNY V HOSPODÁŘSTVÍ ZA NAPOLEONSKÝCH VÁLEK – 348

P. Freiwillich
Přechod ke střídavému systému
v zemědělství – 348
Cesta brambor do Jizerských hor – 350

Poznámky k hospodářskému vývoji
za napoleonských válek – 351
Těžká léta 1804–1806 – 351
Rumfordská polévka – 352
Kontinentální blokáda – 352
Státní bankrot 1811 – 353

NAPOLEONSKÉ VÁLKY V OKOLÍ JIZERSKÝCH HOR – 354

M. Kolomazník, K. Rezníček

Události ve Slezsku v letech 1806–1808 – 354

Útok na Žitavu v roce 1809 – 355

Události první poloviny roku 1813 – 356

Události na horním toku Lužické Nisy – 359

Události na horních tocích Bobru
a Kwisy – 372

Útrapy obyvatelstva – 383

Dopis generála Neipperga obyvatelům
Jizerských hor – 385
Audience liberecké deputace v hlavním
Napoleonově stanu ve Lwowku Śląském
dne 23. srpna 1813 – 387

Situace po odchodu napoleonských vojsk – 388
Vyčíslení škod způsobených městu
Frydlantu nepřátelskými vojsky ve dnech
17. 8. – 2. 9. 1813 – 389
Synové Jizerských hor v napoleonských
válkách – 391

POZDNÍ BAROKO A KLASICISMUS

ARCHITEKTURA POZDNÍHO BAROKA A KLASICISMU

(1750–1850) – 394

J. Zeman

Sakrální stavby – 394
Zásadský rychtář Jan Šourek – 396
Anton Karl Schmidt – 397

Kittelovský areál v Krásné – 398

Obytná architektura – 402

Pozdní baroko a klasicismus v Liberci – 405
Urbanistický a architektonický vývoj
Liberce – 406

Pozdní baroko a klasicismus
na Jablonecku – 412
Smržovka – 415

Pozdní baroko a klasicismus
na Frydlantsku – 416
Hejnice – 418
Lázně Libverda – 418
Luh a Raspenava – 422
Nové Město pod Smrkem – 423

BAROKO A KLASICISMUS NA SEVERU HOR PO ROCE 1740 – 424 (r)

Zámek Pakoszów – 428
R. M. Luczyński
Zámek Pobjedna – 429
Zámek Cieplice Śląskie Zdrój – 431

PŘÍLOHY

Literatura a prameny – 436
Literatura – 436
Prameny – 444

Rejstříky – 445
Rejstřík místní – 445
Rejstřík věcný – 447
Rejstřík jmenný – 449

Zkratky autorů, institucí a periodik – 455

Pozn.: Kvůli zjednodušení neopakujeme jména
autorů. Jsou uvedeni jen u první kapitoly,
zatímco u následujících, jež také zpracovávali,
už nikoliv. Jejich jméno se znovu vyskytne
pouze tehdy, když je sled kapitol přerušen prací
jiného autora.
Malé „r“ v závorce značí, že text byl zpracován
redakčně na základě literatury.